

Djupgående kunskaper i klinisk bakteriologi

A M Emmerson, P M Hawkey, S H Gillispie, eds. **Principles and practice of clinical bacteriology**, 802 sidor. Wiley: Chichester–New York–Brisbane, 1997. Pris £ 120. ISBN 0-471-93617-0.

Recensent: docent Peter Larsson, överläkare, avdelningen för mikrobiologi och tropikmedicin, infektionskliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra, Göteborg.

Isammanlagt 46 kapitel har 54, huvudsakligen brittiska, mikrobiologer tagit sig an uppgiften att spegla ämnesområdet klinisk bakteriologi. Som regel finns separata kapitel om varje betydelsefull bakteriegrupp, t ex Bordetella, Legionella och Shigella. Även ovanligare bakterier som Ehrlichia och Bartonella är beskrivna i kapitlet om Rickettsia. Den i Sverige nu massmedialt uppmärksammade Escherichia coli O157 (EHEC) är avhandlad på två sidor. Boken handlar enbart om bakterier. Parasiter, svampar och virus ingår således inte.

Väl disponerade kapitel

De olika kapitlen har samma disposition. Först en introduktion innehållande historisk tillbakablick, därefter avsnitt med beskrivning av mikroorganismen, patogenicitet, epidemiologi och mikrobens naturliga förekomst, efter detta en kort beskrivning av kliniska karaktäristika och ett fylligare avsnitt om laboratoriediagnostik. Avslutningsvis beskrivs antibakteriell känslighet, behandling och prevention. Till varje kapitel hör en mycket fyllig och uppdaterad litteraturlista. Kapitlen är överlag väl skrivna. Figurerna och tabellerna är tydliga. Fotografierna på bakterier är i svartvitt och tappar därigenom information.

Den som vill ha information utifrån patientens symtom kommer att ha svårt att hitta i boken. Inte heller kan en klinisk bakteriolog hitta information utifrån analys- eller provtyp. Den som

däremot vill ha information om en given bakterie eller grupp av bakterier kommer snabbt och enkelt att få närmast encyklopediskt djupa kunskaper.

Komplement till den svenska boken

Förra året utkom den svenska »Klinisk bakteriologi» (A Forsgren, G Kronvall, red), vilken recensenten haft förmånen att kommentera i Läkartidningen. Det är därför naturligt att göra vissa jämförelser. Båda böckerna använder sig av samma indelningsgrund, dvs de olika bakterieslagen behandlas kapitelvis. Den svenska boken är mer lättillgänglig, men mindre till omfång. Den engelska går mer på djupet och ger dessutom, genom sin omfattande och moderna referenslista, den intresserade läsaren möjlighet att gå än mer på djupet.

För de flesta i Läkartidningens läsekrets är den svenska boken fullt tillräcklig, men för kliniska bakteriologer och infektionsläkare kan den engelska boken vara ett bra uppslagsverk. •

Antologi av psykiatriska uppsatser

Bengt Erik Eriksson, Roger Qvarsell, red. **Hur skall själen läkas? Förändringar inom den psykiatriska vården**. 255 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1997. Pris ca 450 kr. ISBN 91-27-06475-1.

Recensent: Sören Nielzén, docent, överläkare, institutionen för klinisk neurovetenskap, universitetssjukhuset, Lund.

Läkarutbildningen i psykiatriämnet på 1960-talet kände ännu inflytandet av robust kontinental klinisk tradition. Psykologi fanns med som ett rudiment och omfattade främst testpsykologi och personlighetspsykologi. Så kom förändringarna: den psykodynamiska omvälvningen, teamsamarbetstanken i stället för hierarkisk organisation, miljöterapi, antiauktorita-

nismen och kunskapskritiken med sina inslag av revolution och förakt för traditionen. Hospitalens och institutionernas tid var förbi, sektorisering och integration i samhället-kommunen skulle bli framtiden.

För alla dem som kastats omkring i denna karusell och för psykiatrin som akademiskt ämne har tiden efter 1968 varit prövande på många sätt, även om mycket gott också kommit ut av de nya föreställningarna. Just nu seglar nya komplikationer upp för psykiatrin och dess patienter.

Värderingarna kring psykisk sjukdom och vård förändras snabbt med förändringarna i samhället, tyvärr för tillfället med vissa uppenbara negativa konsekvenser för psykiatrisk vård. Många etablerade trygghetskapande system försvinner dessutom i vår aktuella sociokulturella miljö.

Klargör psykiatrins villkor

I denna situation är »Hur skall själen läkas?» ett synnerligen viktigt och tungt bidrag till förståelsen av de egentliga villkoren för psykiatrin som ämne och för patienternas lidande. Boken är en antologi av psykiatriska uppsatser rörande definierade forskningsfält. Stilen är vetenskaplig, baserad på källforskning med kritisk metod i humanistisk forskningsanda, även om det också finns något inslag av kvantitativ metod.

Den första hälften av boken tar upp de sjukas behandling utifrån svenskt historiskt perspektiv. Därhusen får en uttrycksfull skildring, som växer fram ur ett vittomspännande urval av litterära beskrivningar, handlingar från sjukhusen och journaler. Personalens funktioner och inbördes positioner belyses, och anstalten som terapeutisk idé beskrivs.

Senare behandlas de öppna vårdförhållandena som växte fram efter 1930 såsom familjevård, social hjälpverksamhet och prevention. Här framgår med nästan skrämmande tydlighet hur människosynen – och alltså inte bara sjukdomen ur medicinskt perspektiv – från kulturell ståndpunkt får styrande konsekvenser för psykiatrisk praxis.

Detta kan likaledes upplevas i en uppsats om rashygien och sterilisering, ett ämne som varit hett i medierna. De krafter som styrde dessa tankar och motiv är för vår generation svåra att leva sig in i.

Med vetenskapligt saklig distans skildras också sjuksköterskans ställning och motsättningen kvinnlig-män-

lig bland personalgrupper. Fackliga strider visas ha pågått i årtionden om hur den medicinska och administrativa kompetensen, könstillhörigheten och omvårdnadskompetensen skall hanteras. Denna uppsats ger en stark upplevelse av gångna tiders förtryckande stämningar och personalmötningarna till följd av dessa faktorer. En lysande framställning!

Analys av utvecklingen

Till bokens innehåll fogas så två inlägg om psykiatriens senare historia, om miljöterapi på Skå-Edeby under Gustav Jonsson och om omställningen från hospital till gruppboende sett i ljuset av intervjuer med en sjuksköterska och hennes tillbakablick på sitt yrkesliv. Sådana skildringar är intressanta som tidsdokument, men väger lättare i jämförelse med de bidrag som vilar på mera objektiva källor. Detta skall inte skyla värdet av den ackompanjerande analys som görs av utvecklingen inom psykiatri med intervjuerna som bakgrund.

Som avslutande kapitel finns en kort men synnerligen lärd, inläggande och genomlysande text över patienters, och för den delen även alla andra människors, lidande i ett existentiellt-religiöst perspektiv. Det ger en synnerligen tänkvärd bild av vikten av att inte psykiatri trängs in i olika återvändsgränder, som jag kan tycka skett under den tid som närmast gått.

Vissa tankestrukturer är trots allt viktigare än många av dem som psykiatri vindflöjelaktigt fått följa. Det är också ett memento för alla om hur brett och stort fält som kan läggas i psykiatriens uppgift.

Intressant för alla inom psykiatri

Denna bok är intressant för dem som arbetar inom psykiatri och alla som intresserar sig för ämnet i allmänhet. Den breddar förståelsen för det som händer nu, och den är ett målande dokument över miljöer och passerade epoker.

Som författarna anmärker i inledningsskapitlet finns dock mycket forskning fortfarande att göra inom fältet. Frågor som belyser avinstitutionaliseringens egentliga orsaker, integrationen mellan vetenskap och praktik och de sociokulturella föreställningarna om psykisk sjukdom tillhör sådana forskningsuppgifter.

Underlag för visioner

Boken är oundgänglig för den som vill kunna argumentera kring och engagera sig i psykiatriens framtida utveckling. •

Välkommen och inspirerande bok om virus

Rafi Ahmed, Francisco Gonzales-Scarano, Diane E Griffin, Kathryn V Holmes, Frederick A Murphy, Harriet L Robinson, eds. **Viral pathogenesis**. 940 sidor. Philadelphia–New York: Lippincott–Raven, 1997. Pris \$ 183. ISBN 0-7817-0297-6.

Recensent: Monica Grandien, docent, konsult i klinisk virologi, Smittskyddsinstitutet, och överläkare för virologisk diagnostik vid NovaMedical/CALAB laboratorium, S:t Görans sjukhus, Stockholm.

Det har skett en enorm kunskapsutveckling inom virologin. Virus har upptäckts, vacciner har framställts, smittkoppsvirus har till och med utrotats, och mässling och polio är troligen utrotade inom en snar framtid. Basen för allt detta har varit kunskap om virus och dess patogener.

Speciellt inom det virusgenetiska området har en explosionsartad utveckling skett. Hela genen hos ett virus kan nu karaktäriseras (sekvenseras), och insertion eller deletion av specifika gener kan åstadkommas. Möjligheterna att i försöksdjur introducera gener (transgener) eller avlägsna existerande gener har möjliggjort identifiering av genens betydelse för sjukdomspanoramat.

Klargörande tabeller och illustrationer

Boken »Viral pathogenesis» är föredömligt klart uppställd med tydliga illustrationer och tabeller. Den omfattar fyra delar: I »Principer»; II »Experimentell patogenes»; III »Klassiska modeller» och IV »Systempatogenes».

Del I är en fascinerande läsning. Man får en sammanställning av hur olika virus infekterar värdcellen, sprids i organismen och utsöndras. Samspelet mellan virus och cellens receptorprotein belyses, och receptorernas roll för virustropism och speciesbarriär berörs. Virus virulens, effekt på cellfunktionen (inkluderar apoptos) och kroppens immunsvår liksom immunpatologiska mekanismer redovisas.

En elegant bildatlas ingår i del II (ex-

perimentell patogenes) med rikliga illustrationer som exemplifierar virusangrepp i enskilda celler eller organ. Därefter följer i en genomgång av metoder för att studera patogenes samt en översikt av transgena och genetiskt defekta möss, ett kapitel som visar hur en ny biologisk metod givit oss möjlighet att förstå kroppens svar på en virusinfektion.

Del III innehåller »klassiska modeller inom viral patogenes» skrivna av experter välkända inom sina områden. Alla kapitel är tydligt indelade och rikligt illustrerade, vilket gör läsningen nöjesfylld. Recensenten hade dock gärna sett ett kapitel om influensa i denna del, även om influensavirus nämns i många andra sammanhang.

Bokens sista del innehåller kapitel om virusinfektioner i kroppens olika system såsom luftvägar, mag-tarmkanal, också hos foster och nyfödd och i centrala nervsystemet samt HIV. De individuella kapitlen är väl genomarbetade, heltäckande och aktuella.

Kapitlet om hemorragiska febrar är koncist och väl sammanfattat med poängtering av vad som skiljer patogenesen hos gruppens olika virus åt. Immunsvaret analyseras, och cytokinernas roll framhålls.

En ny djurmodell beskrivs. Starkt intryck gör de klargörande tabellerna som ingår i detta kapitel över t ex sjukdomsbild, immunsvår och patologi vid hemorragiska febrar.

Tabellerna är en av orsakerna till att denna bok är ett välkommet tillskott som uppslagsbok och i undervisning.

Värdefull uppslagsbok

Den glädje man känner när man först får en ny bok inom sitt eget ämne – virologi – är svår att uttrycka, och förhoppningarna är högt spända på att boken skall ge något utöver det vanliga. I det här fallet kommer inga förväntningar på skam. »Viral pathogenesis» är en utomordentlig bok.

Genom sina utomordentliga sammanställningar om viral patogenes lämpar den sig som komplement till »Field's virology».

Det är en bok som borde finnas på alla institutioner för virologi och tjänstgöra som uppslagsverk vid avdelningarna för infektionssjukdomar.

Den är ett välkommet och inspirerande tillägg vid all undervisning om såväl virus som sjukdomarna de orsakar. •